

Värmdö kommun

134 81 Gustavsberg

[08-570 470 00](tel:08-57047000)

varmdo.kommun@varmdo.se

www.varmdo.se

Riktlinjer för prövning och tillsyn av små avlopp i Värmdö kommun

Diarienummer: BMK.2022.4880

Beslutsdatum: 2022-12-13

Ersätter styrdokument: Riktlinjer för prövning och tillsyn av små avlopp i Värmdö kommun, beslutad 2019-12-10

Beslutsnivå: Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden

Beslutad riktlinje gäller fr.o.m: 2023-01-01

Ansvar: Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden

Uppföljning: Minst vart 3:år eller oftare vid behov

Innehåll

Riktlinjer för tillsyn och prövning av små avlopp i Värmdö kommun	1
1. Inledning	4
1.1. Bakgrund	4
1.2. Syfte och omfattning.....	5
2. Prövning av små avlopp.....	6
2.1. Rådgivning inför ansökan	6
2.2. Ansökningsprocessen	7
2.3. Riktlinjer för bedömning vid prövning.....	9
2.3.1. Grundkrav.....	9
2.3.2. Skyddsnivå.....	12
2.3.3. Tekniska lösningar	14
2.3.4. Särskilda bestämmelser.....	19
2.3.5. Tidsbegränsade tillstånd.....	20
2.3.6. Latrin-, urin- och slamhantering	21
3. Tillsyn av små avlopp	24
3.1. Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämndens tillsynsansvar	24
3.2. Bakgrund	24
3.2.1. Inventering av små avlopp i Värmdö kommun.....	24
3.2.2. Riskbaserad tillsyn i Värmdö kommun.....	25
3.3. Tillsynsprocess.....	25
3.3.1. Planerad tillsyn av små avlopp (inventering).....	25
3.3.2. Tillsyn av egenkontroll	28
3.4. Riktlinjer för bedömning vid tillsyn.....	28
3.4.1. Vad betraktas som en godkänd avloppsanläggning	29
3.4.2. Bedömning av risker.....	29
3.4.3. Åtgärdstid.....	30

3.4.4. Bedömning av utförda åtgärder	30
4. Tillsyn och prövning inom prioriterade förändringsområden och kommunala verksamhetsområden.....	31
4.1. Prioriterade förändringsområden (PFO)	31
4.2. Kommunala verksamhetsområden	31
5. Lagstiftning, verktyg och vägledning.....	33
5.1. Lagstiftning.....	33
5.2. Lokala bestämmelser.....	33
5.3. Vägledande dokument och verktyg	34

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Värmdö kommun är en skärgårdskommun med tunna jordlager, närhet till havet samt ett stort antal öar. Kommunen är säsongsbetonad och växer med ca 60 000 fritidsgäster under sommaren. Dessutom är det en expansiv kommun med både omvandling av fritidshus till permanentboende och exploatering i obebyggda områden.

I kommunen finns idag cirka 16 500 fastigheter med små avloppsanläggningar och erfarenheten från nämndens tillsyn är att en stor andel av dessa anläggningar har brister. Ett bristfälligt avlopp utgör en risk för att otillräckligt renat avloppsvatten släpps ut i närmiljön, vilket riskerar att påverka enskilda eller allmänna dricksvattentäkter, samt bidra till övergödning av sjöar, vattendrag och kustområden.

De flesta vattenförekomster i Värmdö kommun har måttlig ekologisk status, vilket innebär att det finns en problematik kring övergödande ämnen och syrefattiga förhållanden. Små avlopp pekas ut som en betydande faktor som påverkar den ekologiska statusen i kommunens vattenförekomster.

Det stora antalet avloppsanläggningar i kombination med kommunens känsliga miljö innebär ett stort ansvar över tillsyn och prövning av små avloppsanläggningar. För att säkerställa en enhetlig handläggning och bedömning har bygg-, miljö och hälsoskyddsnämnden tagit fram dessa riktlinjer för bedömning vid prövning och tillsyn av små avloppsanläggningar i Värmdö kommun.

Nämndens arbete med tillsyn och prövning av små avlopp finansieras i huvudsak av avgifter, vilket regleras i kommunens taxa. Taxan för tillsyn och prövning beslutas av kommunfullmäktige varje år.

Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden är tillsynsansvarig myndighet för små avlopp i Värmdö kommun. I delegationsordningen framgår vilka typer av beslut som nämnden har delegerat till tjänstepersonerna på bygg- och miljöavdelningen.

1.2. Syfte och omfattning

Syftet med riktlinjerna är att säkerställa enhetliga och rättssäkra bedömningar vid prövning och tillsyn av små avlopp. De ska fungera som vägledning för myndighetens handläggning men även för enskilda fastighetsägare och entreprenörer. Riktlinjerna är inte en bindande föreskrift eller förordning, utan beskriver hur nämnden tillämpar den lagstiftning och vägledning som finns gällande små avlopp. Riktlinjerna utgör en utgångspunkt för prövning och tillsyn, men en bedömning av vilka krav som är motiverat att ställa görs i varje enskilt fall. Om ny lagstiftning tillkommer eller lagstiftningen uppdateras kan dessa riktlinjer behöva revideras.

Små avlopp är avloppsanläggningar dimensionerade för 1-200 personekvivalenter (pe), dessa riktlinjer är dock avsedda för bedömning av avloppsanläggningar dimensionerade för upp till 25 pe. Prövningen av avloppsanläggningar för 26-200 pe sker på ett liknande sätt som för anläggningar upp till 25 pe, men med andra krav på egenkontroll och tillsyn.

2. Prövning av små avlopp

Nämndens prövning av små avlopp och torrtoaletter omfattar hantering av tillstånds- och anmälningsskyldiga åtgärder, samt prövning av ärenden enligt kommunens avfallsföreskrifter.

2.1. Rådgivning inför ansökan

För att hjälpa fastighetsägare och entreprenörer som ska ansöka om en ny avloppsanläggning, åtgärda befintlig anläggning eller som har andra frågor om små avlopp erbjuder kommunen rådgivning i flera former. En myndighet kan dock inte ge förslag på vilken anläggning sökande ska välja eller vilken placering som är lämplig, utan ska granska ansökan och ge råd och vägledning.

VA-rådgivning

Värmdö kommun erbjuder kostnadsfri rådgivning till fastighetsägare om små avlopp och enskild dricksvattenförsörjning av en extern konsult. VA-rådgivarna kan ge specifik information om lämpliga tekniska lösningar, uppgifter om entreprenörer som anlägger små avlopp i olika delar av kommunen samt allmän information om små avlopp och enskilt dricksvatten.

Drop-in

Bygg- och miljöavdelningen erbjuder tillfällen för fastighetsägare att ställa allmänna frågor om små avlopp, bygglov och strandskydd. Rådgivning sker såväl fysiskt i kommunhuset som via digitala möten. I förekommande fall sker även rådgivning i andra sammanhang på andra platser i kommunen.

Entreprenörsträff

Verksamma entreprenörer inom små avlopp bjuds in till entreprenörsträffar, i syfte att skapa en bra dialog, informera om exempelvis nya rutiner och aktuella inventeringsområden samt ge entreprenörerna möjlighet att ställa frågor till handläggarna.

2.2. Ansökningsprocessen

Nedan följer en beskrivning av de huvudsakliga stegen som ingår i ansökningsprocessen.

Granskning av ansökan

Ansökan om tillstånd för enskilda avloppsanläggningar kan inkomma spontant eller efter krav på åtgärd i samband med tillsyn. Handlingarna granskas för att bedöma om ansökan är komplett. Det är den som ansöker om tillstånd som ansvarar för att redovisa de handlingar som behövs för prövningen, vilket innefattar exempelvis:

- val av teknik
- utformning och dimensionering
- situationsplan
- längd- och tvärsnittsritningar
- produktblad och lägningsanvisningar
- markundersökningar.

Om ansökan inte är komplett kan handläggningen inte påbörjas. Sökande uppmanas då att skicka in med de handlingar som saknas. Om handlingarna inte inkommer trots uppmaning, kan ansökan avvisas.

Platsbesök

När ansökan är komplett genomförs oftast ett platsbesök på fastigheten för att bedöma förutsättningarna för den anläggning som ansökan avser. Vid platsbesöket kontrollerar handläggaren bland annat:

- markförutsättningar
- avstånd till grundvattennivå
- avstånd till dricksvattentäkter och ytvatten
- preliminär bedömning av skyddsnivå
- möjlighet till slamtömning och eventuell tömning av fosforfiltermaterial.

Om sökande avser att behålla delar av befintlig anläggning kommer även dessa att kontrolleras vid platsbesöket. Platsbesöket dokumenteras digitalt med fotografier och ett digitalt formulär.

Platsbesök är inte alltid nödvändigt, exempelvis om fastigheten redan har besökts i samband med tillsyn och det finns fotodokumentation från fastigheten. Bedömning sker även med stöd av flygbilder och annat kartunderlag.

Grann- och remissyttranden

Handläggaren bedömer om det finns några som berörs av den föreslagna avloppsanläggningen. Berörda parter, exempelvis grannfastigheter, får möjlighet att yttra sig i ärendet. Ligger fastigheten inom ett område med särskilda bestämmelser kan även interna eller externa instanser behöva remitteras, så som andra kommunala verksamheter eller Länsstyrelsen i Stockholms län. Handläggaren informerar sökande om förutsättningarna och hänvisar vid behov sökande till aktuell instans.

Bedömning

En samlad bedömning görs i varje enskilt fall utifrån de uppgifter som inkommit i ansökan, besök på fastigheten, val av teknik, skyddsnivå samt eventuella synpunkter från berörda som har hörts i samband med grann- och remissyttranden.

Beslut

Utifrån den samlade bedömningen fattar handläggaren beslut om tillstånd kan beviljas. Om tillstånd inte kan beviljas för handläggaren en dialog med sökande, som får möjlighet att ändra sin ansökan. Det kan exempelvis handla om val av teknik eller placering av anläggningen. Om ansökan inte ändras fattar handläggaren beslut om att avslå ansökan.

Uppföljning av tillstånd

När en tillståndsgiven anläggning är utförd ska detta redovisas skriftligt och med fotografier från anläggandet. Handläggaren gör utifrån redovisningen en bedömning om tillståndet har följts. Om tillståndet inte har följts behöver avvikelsen åtgärdas innan bekräftelse kan ges. Om anläggningen inte åtgärdas kan beslut om förbud och eventuellt återkallande av tillstånd bli aktuellt.

När handläggaren bedömer att anläggningen är utförd enligt tillståndet skickas en bekräftelse till sökande samt till kommunens avfallsenhet för att registrera anläggningen för slamtömning.

2.3. Riktlinjer för bedömning vid prövning

2.3.1. Grundkrav

Det finns vissa grundkrav i prövningen som behöver uppfyllas oberoende av vilken skyddsnivå (se nedan) det är på den aktuella fastigheten.

Dimensionering

En avloppsanläggning ska dimensioneras för ett hushåll om minst 5 pe och åretruntvistelse, om det inte finns starka skäl mot detta. Den dimensionerande volymen för avloppsvatten från WC och BDT är enligt Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd (HVMFS 2016:17) 170 liter per person och dygn, och 120 liter per person och dygn om det endast avser BDT- avloppsvatten. Detta innebär att en avloppsanläggning ska dimensioneras utifrån följande totalbelastning:

- BDT-avlopp: 600 liter/dygn (120 liter/person/dygn)
- WC- och BDT-avlopp: 850 liter/dygn (170 liter/person/dygn)

Skyddsavstånd

Enligt allmänna råden finns det några generella skyddsavstånd som inte bör understigas:

- Slamavskiljare till dricksvattentäkt - minst 20 meter
- Avloppsanläggning till dricksvattentäkt - minst 20 meter
- Täthetsprovade ledningar till dricksvattentäkt - minst 10 meter
- Avloppsanläggning till ytvatten - minst 10 meter, helst mer än 30 meter
- Slamavskiljare till bostadshus – minst 10 meter
- Avloppsanläggning till tomtgräns - minst 4 meter
- Spridarledning till högsta grundvattennivå – minst 1 meter

För att minimera risk för påverkan från smittämnen behöver det alltid finnas ett

horisontellt skyddsavstånd mellan en avloppsanläggning och en dricksvattentäkt. Utgångspunkten är att en avloppsanläggning alltid bör placeras nedströms dricksvattentäkter och energibrunnar¹. Skyddsavståndet ska motsvara grundvattnets transportsträcka under minst 2–3 månader.

Vilket avstånd som är motiverat beror på de geologiska och topografiska förhållandena på platsen samt vilken typ av avloppsvatten som släpps ut. I Värmdö kommun består markförhållandena till stor del av berg med tunna jordlager vilket medför att längre skyddsavstånd ofta är motiverat.

För torra toalettlösningar, slam- och/eller latrinkomposter finns inga angivna rekommenderade avstånd. Det är dock motiverat att de skyddsavstånd som gäller för avloppsanläggningar även kan tillämpas för slam- och/eller latrinkomposter.

Diffust utsläpp

Renat avloppsvatten behöver återföras till mark på ett lämpligt sätt, för att människor och djur inte ska riskera att komma i kontakt med det renade avloppsvattnet. I de fall avloppsanläggningen har ett definierat punktutsläpp, behöver därför det renade avloppsvattnet ledas ut i ett diffust utsläpp i mark, exempelvis i en singelbädd. Syftet med det diffusa utsläppet är dels kvittblivning av avloppsvattnet, dels utgör det en extra skyddsbarriär vid eventuella störningar och ojämn belastning.

Slamtömning

Slamtömning ska ske enligt fastställda intervall i kommunens avfallsföreskrifter om inte annat anges i tillståndet, eller oftare vid behov.

Vid prövning av ansökan om en ny avloppsanläggning bedömer nämnden möjligheterna att slamtömma anläggningen, vanligtvis genom att kommunens avfallsenhet remitteras. Förutsättningarna för slamtömning regleras bland annat i de aktuella avfallsföreskrifterna och det kan skilja sig åt beroende på om fastigheten ligger på fastlandet eller på en ö i skärgården. I prövningen behöver handläggaren säkerställa att den nya anläggningen uppfyller de krav som ställs i

¹ Det bör vara minst 30 meter mellan en energibrunn och en avloppsanläggning enligt Normbrunn 16 – Vägledning för att borra brunn (Sveriges geologiska undersökning, 2016)

avfallsföreskrifterna.

I remissen från avfallsenheten framgår det om några åtgärder behöver vidtas för att möjliggöra slamtömning. Det kan exempelvis handla om att fastighetsägaren behöver införskaffa en sugledning eller att infarten till fastigheten behöver förses med vändmöjlighet för slamtömningsfordonet.

I vissa fall är kommunal slamtömning inte möjlig, då behöver fastighetsägaren ansöka om dispens för att själv ta hand om slammet på sin fastighet.

Kunskapskravet

En avloppsanläggning ska installeras av en sakkunnig person på ett fackmannamässigt sätt. Med sakkunnig avses en person som genom yrkeserfarenhet och/eller utbildning har tillräckliga kunskaper för att utföra det arbete som avses. Även den som har en fastighet med en liten avloppsanläggning omfattas av kunskapskravet för att kunna kontrollera och sköta sin anläggning så att olägenhet för människors hälsa och miljön inte uppkommer.

Egenkontroll

Egenkontroll innebär att fastighetsägaren själv eller genom att anlita någon sakkunnig behöver kontrollera anläggningens funktion, och vid behov utföra skötsel och service. Uppgifter om egenkontrollen kan efterfrågas i samband med tillsyn. Även om fastighetsägaren upplåter service och skötsel åt någon annan har fastighetsägaren i egenskap av verksamhetsutövare alltid det yttersta ansvaret över anläggningens funktion.

Mindre tekniskt komplicerade anläggningar

För mindre tekniskt komplicerade anläggningar, exempelvis markbaserade och prefabricerade anläggningar för BDT-avlopp eller slutna tankar för WC-vatten, kan skötsel och egenkontroll bestå av att fastighetsägaren ansvarar för att okulärt kontrollera sin avloppsanläggning och följa eventuella drift- och skötselinstruktioner från leverantören samt kommunens avfallsföreskrifter. Slutna tankar ska ha ett fungerande nivåalarm för att förhindra överfyllnad. Tillståndet kan även vara förenat med särskilda skötselvillkor.

Tekniskt avancerade anläggningar

För mer tekniskt avancerade anläggningar, så som minireningsverk och prefabricerade anläggningar för WC- och BDT-avlopp, ställs krav på att serviceavtal med sakkunnig upprättas. Service och kontroll ska utföras årligen, resultatet ska journalföras och ska kunna redovisas till nämnden vid tillsyn. Avloppsanläggningen ska även vara möjlig att provta, för att nämnden vid behov ska kunna begära in reningsresultat för anläggningen.

För markbaserade avloppsanläggningar för WC- och BDT-avlopp kan det även finnas tekniskt avancerade komponenter, så som fosforfilter och kemfällning, vilka omfattas av särskilda krav på skötsel, kontroll och provtagning.

Analys av renat avloppsvatten

De parametrar som ska analyseras och redovisas vid tillsyn (av avloppsanläggningar där WC- vatten efter rening leds ut i mark) är kväve (tot-N), fosfor (tot-P) och syreförbrukande ämnen (BOD7). Analysen ska utföras av ett ackrediterat laboratorium. Om det bedöms finnas en risk att en avloppsanläggning orsakar olägenhet för en dricksvattentäkt kan det vara motiverat att provtagning även innefattar smittämnen.

2.3.2. Skyddsnivå

Vid prövning av ansökningsärenden ska nämnden bedöma vilken skyddsnivå som gäller på den aktuella fastigheten eller platsen. I varje enskilt fall relateras behovet av skyddsåtgärder beträffande miljö- respektive hälsoskydd för den enskilda anläggningen till en normal eller hög skyddsnivå. Främst handlar hälsoskyddet om att minska förekomsten av smittämnen, medan miljöskyddet främst syftar till att minska utsläpp av näringsämnen. Om utsläpp av avloppsvatten medför en risk för påverkan av smitt- och/eller näringsämnen ska hög skyddsnivå tillämpas.

Vilken skyddsnivå som bedöms gälla på den specifika fastigheten avgör därför hur avloppsreningen behöver utformas i det enskilda fallet.

Stöd för bedömning av aktuell skyddsnivå

Bedömning av skyddsnivån sker med stöd av riktlinjerna i allmänna råden,

länsstyrelsernas nationella GIS- stöd för prövning och tillsyn av små avlopp och lokala förutsättningar utifrån platsbesök på fastigheten.

Tabellen nedan kan användas som stöd för bedömning av skyddsnivån och är utformad utifrån de allmänna råden. Om minst ett skäl till hög skyddsnivå uppfylls ska hög skyddsnivå för miljö- och/eller hälsoskydd tillämpas på den aktuella fastigheten.

Tabell 1. Stöd för bedömning av hög skyddsnivå

Skäl för hög skyddsnivå	Miljöskydd	Hälsoskydd
Närhet till dricksvattentäkt/-er ²		✓
Närhet till allmän badplats		✓
Närhet till sjöar och vattendrag	✓	
Närhet till hav	✓	
Inom vattenskyddsområde	✓	✓
Inom skyddade områden där avloppsanläggningen kan riskera att påverka det skyddade intresset ³	✓	✓
Inom områden där den sammanlagda belastningen är eller riskerar att bli hög på grund av antalet utsläppskällor	✓	✓

I GIS-stödet framgår det om det på platsen finns en risk för påverkan från exempelvis fosfor från tillkommande små avlopp, vilket kompletterar bedömningen utifrån parametrarna i tabell 1.

På grund av att förutsättningarna skiljer sig mellan fastigheter behöver en bedömning av skyddsnivån göras i varje enskilt fall. Eftersom Värmdö kommun har känsliga förhållanden, såsom tunna jordlager, närhet till kust, tät bebyggelse och ett stort antal

² Exempelvis grävda/borrade brunnar eller sjöar som nyttjas för dricksvatten.

³ Skyddade områden enligt 7 kap. miljöbalken: nationalpark, naturreservat, kulturresevat, naturminne, biotopskyddsområde, djur- och växtskyddsområde, strandskyddsområde.

Skyddade områden enligt 2 § förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön: art- och habitatdirektivet, fiskvattenområden, fågeldirektivet, nitratkänsliga områden, musselvattenområden.

enskilda dricksvattentäkter innebär det i praktiken att stora delar av kommunen bedöms ha hög skyddsnivå för både miljöskydd och hälsoskydd.

2.3.3. Tekniska lösningar

Enligt miljöbalken ska avloppsvatten avledas och renas eller tas omhand på annat sätt så att olägenhet för människors hälsa och miljön inte uppstår, och för det ändamålet ska lämpliga avloppsanläggningar eller andra inrättningar utföras.

Vanligtvis består de huvudsakliga reningsstegen i en avloppsanläggning av en slamavskiljande del i syfte att avskilja fasta partiklar i avloppsvattnet, och ett biologiskt och/eller kemiskt reningssteg vars funktion är att reducera näringsämnen, organiskt material och smittämnen. Toalettavloppsvattnet innehåller mycket näring och smittämnen men relativt lite vatten, medan BDT-avloppsvattnet innehåller lite näring och lite smittämnen men mycket organiskt material (BOD₇)⁴ och vatten.

Reduktionskrav för blandat avloppsvatten

I allmänna råden anges krav på hur mycket ett blandat avloppsvatten behöver renas inom respektive skyddsnivå för miljöskydd. Ett separerat avloppsvatten, det vill säga ett som enbart består av BDT-vatten, anses generellt uppnå reduktionskraven för hög skyddsnivå för miljöskydd genom att toalettavfallet är utsorterat där merparten av näringsämnena återfinns. I tabell 2 anges procentuella reduktionskrav och motsvarande schablonhalter.

Tabell 2. Reduktionskrav och schablonhalter för ett blandat avloppsvatten.

	Normal skyddsnivå		Hög skyddsnivå	
	Reduktion (%)	Utgående halt (mg/l)	Reduktion (%)	Utgående halt (mg/l)
BOD₇	90	30	90	30
Fosfor (tot-P)	70	3	90	1
Kväve (tot-N)	-	-	50	40

För hälsoskydd saknas reduktionskrav och schabloniserade halter för smittämnen.

⁴ BOD₇ är ett mått på hur mycket lösligt syre som behövs för mikroorganismer att bryta ned organiskt material i vatten under sju dygn.

Reduktionskrav för BDT-vatten

Utgångspunkten för en avloppsanläggning för enbart BDT-vatten är att den bör kunna bryta ned organiskt material, reducera bakterier och motverka luktolägenheter. Även om merparten av näringsämnen och smittämnen återfinns i toalettavfallet och ett BDT-avlopp uppfyller hög skyddsnivå för miljöskydd, behöver en avloppsanläggning för BDT-vatten även uppfylla aktuell skyddsnivå vad gäller hälsoskydd.

Tekniska lösningar inom normal respektive hög skyddsnivå

Miljöskydd

I tabell 3 finns en översikt av vilken typ av huvudsaklig avloppsteknik som uppfyller reduktionskraven inom respektive skyddsnivå för miljöskydd. Syftet med tabellen är att underlätta för fastighetsägare och entreprenörer i ansökningsprocessen.

Bedömningen av vilken typ av anläggning som är lämplig inom respektive skyddsnivå utgår ifrån de reduktions- och funktionskrav som bör ställas på en avloppsanläggning.

Observera att det är en förenklad översikt av den teknik som finns tillgänglig på marknaden i dagsläget. Det innebär att det kan finnas andra typer av anläggningar som inte omnämns här, eftersom nya produkter introduceras i takt med att marknaden för små avloppsanläggningar utvecklas.

Tabell 3. Avloppsteknik inom normal och hög skyddsnivå för miljöskydd

	Normal skyddsnivå	Hög skyddsnivå
Avloppsanläggning med WC anslutet		
Sluten tank	✓	✓
Slamavskiljare + fosforavlastad markbädd eller infiltration	✓	✓
Slamavskiljare + infiltration eller markbädd	✓	X
Minireningsverk eller prefabricerad anläggning som uppfyller normal skyddsnivå	✓	X
Minireningsverk eller prefabricerad anläggning ⁵ som uppfyller hög skyddsnivå	✓	✓
Avloppsanläggning med enbart BDT-avlopp anslutet⁶		
Exempelvis:	✓	✓
<ul style="list-style-type: none"> • Slamavskiljare + infiltration • Slamavskiljare + markbädd • Prefabricerad reningsanläggning 		

Hälsoskydd

Eftersom det saknas reduktionskrav för smittämnen görs ingen generaliserad bedömning om vilken typ av teknisk lösning som kan godkännas inom normal respektive hög skyddsnivå för hälsoskydd. I stället görs en bedömning enligt punkterna nedan.

Normal skyddsnivå

Grundkravet inom normal skyddsnivå för hälsoskydd är att utsläpp av avloppsvatten inte ska medverka till väsentligt ökad risk för smitta eller annan olägenhet, till exempel avvikande lukt på en plats där människor utsätts för det regelbundet eller genom förorening av dricksvatten, grundvatten eller badvatten.

⁵ En prefabricerad avloppsanläggning är en förtillverkad anläggning. Dessa benämns med olika namn beroende på tillverkare, exempelvis markbädd på burk, kompakt markbädd, minireningsverk. Vissa har separata slamavskiljare, vissa har ett slamavskiljande steg inbyggt i anläggningen.

⁶ Där fekalt material utsorteras vid källan, dvs. WC till sluten tank eller torra toalettlösningar.

Hög skyddsnivå

En anläggning som ska klara hög skyddsnivå för hälsoskydd ska ha ytterligare skyddsåtgärder utöver den huvudsakliga reningen i anläggningen, exempel på skyddsåtgärder är:

- separerade avlopp, vilket innebär att fekalt material separeras från BDT-avloppet, antingen i form av en torr toalettlösning alternativt vattentoalett till sluten tank
- ytterligare reningssteg, vars syfte är att utjämna halt/flöden samt reducera smittämnen
- placering av utsläppspunkten så att exponering för människor och djur minimeras.

Vid nybyggnation eller nyinstallation av WC förordar bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden separata avloppsledningar för WC- respektive BDT-avlopp. Syftet är huvudsakligen att säkerställa hälsoskyddet i de fall WC-utsläpp inte kan tillåtas. Om det på fastigheten sedan tidigare finns en sluten tank för WC-avlopp är utgångspunkten, även ur ett resurshushållningsperspektiv, att den bör behållas och om den är bristfällig bör den åtgärdas eller bytas ut.

Underlag för granskning

När en ansökan om en teknisk lösning för WC-vatten inkommer, exempelvis ett nytt fabrikat på minireningsverk, som inte tidigare har prövats av nämnden behöver följande uppgifter redovisas:

- CE-märkning
- Prestandadeklaration
- Teknisk beskrivning
- Dimensionering

Slamavskiljare för WC-avlopp, samt minireningsverk och prefabricerade anläggningar för WC-avlopp, ska enligt EU:s byggproduktförordning omfattas av en harmoniserad standard vilket innebär att den har en prestandadeklaration och är CE-märkt. CE-märkningen visar att en produkt har testats och prestandadeklarationen

redovisar resultaten av de standardiserade testerna.

Det finns också anläggningar som inte omfattas av en harmoniserad standard, till exempel anläggningar för BDT-vatten. Eftersom det saknas standardiserade tester för denna typ av anläggning behöver nämnden exempelvis efterfråga följande uppgifter:

- Teknisk beskrivning
- Dimensionering
- Reduktion av fosfor, kväve och syreförbrukande ämnen (BOD7)
- Reduktion av smittämnen
- Hur länge och under vilka säsonger är anläggningen testad
- Hur många serier av tester har utförts
- Skötselbehov

Oavsett om anläggningen omfattas av en harmoniserad standard eller inte görs en sammanvägd bedömning av anläggningens robusthet, reduktion av näringsämnen, syreförbrukande ämnen och smittämnen. Utifrån detta bedömer nämnden om anläggningen uppfyller kraven som ställs inom respektive skydds nivå för miljö- och hälsoskydd, eller om den kan behöva kompletteras med ytterligare reningssteg.

Särskilda bedömningar av tekniska lösningar

Syftet med detta avsnitt är att redogöra för vissa tekniska lösningar där nämnden behöver göra särskilda bedömningar eller ställer särskilda krav.

Grävattenfilter

Grävattenfilter är en teknisk lösning som nämnden är restriktiv till med anledning av att dessa anläggningar inte är robusta och uppfyller inte de grundläggande kraven som ställs på en avloppsanläggning. Tekniken godkänns därför enbart om det finns starka skäl för att göra avsteg från grundkraven.

Sökande behöver redovisa att anläggningen klarar belastningen för ändamålet och motivera skälen till att avsteg ska göras från grundkraven. En bedömning görs i varje enskilt fall utifrån val av fabrikat, platsbesök och skäl till avsteg. Exempel på starka skäl där majoriteten behöver uppfyllas är:

- Fritidsboende med lågt nyttjande
- Enkel standard
 - Få VA-installationer
 - Låg vattenförbrukning
 - Fastigheten har ingen vattentoalett
- Svårtillgänglig fastighet
 - Ej framkomligt med maskiner och slamtömningsfordon
 - Ej möjligt att anlägga en mer robust avloppsanläggning på grund av markförutsättningarna

Begränsning av spolvolym på vattentoaletter

Syftet med begränsning av spolvolymen är att minimera uttaget av grundvatten och minska risken för grundvattenbrist och saltvatteninträngning. För sluten tank är syftet även att minska bortförel av grundvatten samt att minimera transporter för tömning. Snålspolande toaletter krävs vid dessa förutsättningar:

- När WC-avlopp leds till en sluten tank
 - inom områden med risk för grundvattenbrist och saltvatteninträngning: krav på genomsnittlig spolvolym som understiger 1 liter
 - inom områden med låg risk för grundvattenbrist och saltvatteninträngning: krav på genomsnittlig spolvolym som understiger 4 liter
- När WC-avlopp leds till mark i områden med risk för grundvattenbrist och saltvatteninträngning
 - krav på genomsnittlig spolvolym som understiger 4 liter

Bedömning av om det finns en risk för grundvattenbrist och saltvatteninträngning på den aktuella fastigheten görs utifrån tillgängligt underlag för kvantitet och kvalitet av grundvattnet i närområdet samt avstånd till kusten.

2.3.4.Särskilda bestämmelser

Särskilda bestämmelser kan gälla i skyddade områden eller för skyddsvärda objekt. Skyddade områden som förekommer i kommunen är bland annat strandskyddade

områden, vattenskyddsområden, naturreservat, förorenade områden eller fornlämningar. Dessa områden kan omfattas av särskilda föreskrifter som reglerar exempelvis om eller vilken typ av avloppsvatten som får släppas ut eller vilken typ av markarbeten som får utföras. Detta innebär att en avloppsansökan kan komma att bedömas utifrån andra förutsättningar och ett avloppstillstånd därmed förenas med andra villkor än vad som framgår av dessa riktlinjer.

2.3.5. Tidsbegränsade tillstånd

Bakgrund

Från och med 2005 började bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden förena tillstånd för små avloppsanläggningar med en tidsbegränsning på 10 år. Ett av dessa tillstånd överklagades och Mark- och miljööverdomstolen beslutade 2010 (M 6520-09) att det inte var lämpligt att generellt tidsbegränsa tillstånd för BDT-avlopp, vilket ledde till att nämnden slutade tidsbegränsa sådana tillstånd. Med anledning av att riskerna med ett WC-utsläpp är större fortsatte nämnden att tidsbegränsa tillstånd för WC-avlopp med utsläpp till mark. Syftet med tidsbegränsningen var att efter 10 år möjliggöra en uppföljande kontroll av anläggningen. Från och med 2019 slutade nämnden även tidsbegränsa tillstånd för WC-anläggningar, eftersom uppföljning av dessa anläggningar kan ske genom återkommande tillsyn utan att tillståndet är tidsbegränsat.

Det finns fortfarande tillfällen då det är skäligt att tidsbegränsa tillstånden och/eller kräva särskild uppföljande kontroll, exempelvis för testanläggningar eller inom områden där utbyggnad av kommunalt vatten och avlopp är planerat.

Prövning och bedömning av tidsbegränsade tillstånd

Innan ett tidsbegränsat tillstånd förfaller behöver fastighetsägaren ansöka om att förnya tillståndet. För att tillståndet ska kunna förnyas behöver nämnden säkerställa att anläggningen fortfarande fungerar. Bedömning sker i första hand utifrån dokumentation som skickas in tillsammans med ansökan, så som fotografier på anläggningen och eventuella reningsresultat. Vid behov kan det även bli aktuellt med platsbesök på fastigheten.

Om anläggningen bedöms ha god funktion förnyas tillståndet genom ett särskilt

beslut. Om anläggningen däremot uppvisar brister och/eller utgör en väsentlig risk får sökande möjlighet att åtgärda sin anläggning eller revidera sin ansökan, innan tillståndet eventuellt kan förnyas. Om anläggningens funktion trots vidtagna åtgärder inte kan förbättras kan nämnden ställa krav på åtgärder eller besluta om utsläppsförbud.

2.3.6. Latrin-, urin- och slamhantering

Kommunal slamtömning och eget omhändertagande

Slam och latrin ingår i kommunens avfallsansvar, vilket innebär att kommunen ansvarar för tömning, transport och behandling av avfallet. Även filtermaterial från fosforfällor och annat förbrukat material från avloppsanläggningar ingår i detta ansvar. Slamtömning och hantering av latrin ska därför ske i enlighet med kommunens avfallsföreskrifter, där exempelvis slamtömningsintervall anges.

Enligt kommunens avfallsföreskrifter finns möjligheten att själv omhänderta latrin och slam på den egna fastigheten. Ansökan om dispens för eget omhändertagande prövas av bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden. Grundförutsättningen för att få kompostera latrin eller slam är att det kan ske utan risk för olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Kompostering av latrin och urinseparering

För att minimera risk för smittspridning ska latrin hygieniseras under minst 2 år. Detta sker vanligtvis genom att växelvis kompostera avfallet i två separata behållare (alternativt en behållare med två separata fack). Vilken volym som är motiverad varierar beroende på fastighetens förutsättningar. Behållarna för kompostering ska vara täckta, skadedjurssäkra, ventilerade samt vara försedda med en tät botten så att lakvatten inte rinner ut i marken.

Separerad urin ska samlas upp i behållare som tål högt pH, och bör spädas 5-10 gånger innan spridning. Spridning av urin och färdigkomposterat material får inte ske på grödor som ska ätas utan tillagning och inte i omedelbar närhet av en vattentäkt.

Det behöver även finnas möjlighet att sprida det färdigkomposterade materialet och eventuellt separerat urin på fastigheten. Marken där komposterat material ska spridas

ska ha ett så pass tjockt jordlager och växtlighet att den kan ta hand om näringsinnehållet i avfallet.

Kompostering av slam

Slam från en avloppsanläggning som belastas av WC-avlopp innebär större risker än ett slam från en avloppsanläggning för BDT-avlopp, eftersom WC-slammet innehåller större mängder bakterier, virus och näringsämnen. Eget omhändertagande av WC-slam innebär därför alltid en viss risk för både människors hälsa och miljön. Kraven vid egen hantering av WC-slam är därför högre, och dispens kan i regel enbart beviljas på fastigheter där kommunen inte har möjlighet att utföra slamtömning, eller där andra särskilda skäl finns.

Eftersom slam består till stor del av vatten är det särskilt viktigt att slammet avvattnas innan det läggs på komposten, oavsett om det gäller ett WC-slam eller enbart BDT-slam. Detta sker vanligtvis i en slamavvattnare, utformad för detta ändamål.

Kraven på utformning av en kompostbehållare för WC-slam är desamma som för latrin. Behållarna för kompostering ska vara täkta, skadedjurssäkra, ventilerade och vara försedda med tät botten så att lakvatten inte rinner ut i marken. Hygienisering bör ske i minst 2 år.

Vid kompostering av slam från en avloppsanläggning som belastas med enbart BDT-avlopp, eller kompostering av filtermaterial från ett grävattenfilter, räcker det att kompostbehållaren är täckt, skadedjurssäker och ventilerad. Slammet eller filtermaterialet kan med fördel komposteras tillsammans med latrin, trädgårdsavfall eller matavfall. Volymen på kompostbehållaren ska anpassas utifrån behovet i det enskilda fallet.

Förändrat hämtningsintervall

Enligt kommunens avfallsföreskrifter finns möjligheten att söka dispens för ändrat hämtningsintervall hos bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden. För att det ska vara

möjligt att bevilja dispens ska det kunna ske utan risk för olägenhet för människors hälsa eller miljö.

Exempel på vad som tas hänsyn till vid bedömning av en ansökan om förändrat hämtningsintervall är:

- att tillstånd finns för avloppsanläggningen
- vad det är för typ av avloppsvatten och avloppsanläggning
- avloppsanläggningens skick, skötsel och underhåll
- avloppsanläggningens dimensionering
- nyttjande av fastigheten
- reningsresultat
- yttrande från leverantör och/eller slamtömningsentreprenör.

Utgångspunkten är att tömningsintervallet kan förlängas till maximalt dubbelt så lång tid mot vad som anges i avfallsföreskrifterna, men en bedömning görs varje enskilt fall utifrån punkterna ovan.

3. Tillsyn av små avlopp

3.1. Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämndens tillsynsansvar

Tillsyn av små avlopp är ett uppdrag som kommuner är ansvariga för att bedriva i rollen som tillsynsmyndighet. Tillsynen är ett viktigt verktyg för att säkerställa att små avloppsanläggningar har en god funktion och uppfyller gällande krav. Det som ingår i nämndens tillsyn är:

- Avloppsanläggningar för WC-vatten
- Avloppsanläggningar för BDT-vatten
- Torra toalettlösningar
- Latrin-, urin- och slamhantering

Tillsynen som nämnden bedriver innefattar flera olika processer. Den vanligaste tillsynen är den som är planerad och initierad av nämnden, så kallad inventering. Det finns även tillfällen där tillsyn inte initieras av nämnden, sådan tillsyn kan ske i samband med:

- klagomål
- bygglovs-, strandskydds- eller miljö- och hälsoskyddsärenden
- att nämnden uppmärksammar olägenhet.

3.2. Bakgrund

3.2.1. Inventering av små avlopp i Värmdö kommun

Inventering med arkivgranskning och platsbesök har sedan länge pågått i kommunen som ett led i att uppfylla miljömålen *ingen övergödning* och *grundvatten av god kvalitet*. Från 2013 har omfattningen av inventeringen ökat till följd av beslut om inventeringsmål i kommunfullmäktige, ett mål som uppnås 2022.

De kommande åren kommer framför allt bestå av att besöka de fastigheter i skärgården som inte har fått besök, samt att förbereda för en riskbaserad tillsyn i

enlighet med den nationella strategin för miljöbalkstillsyn. Tillsynsstrategin pekar ut nationellt prioriterad tillsyn och fungerar som stöd i tillsynsplaneringen, tydliggör vad som ska följas upp och lyfter angelägna utvecklingsområden. Tillsynen är ett viktigt styrmedel för att säkerställa syftet med miljöbalken och därmed främja en hållbar utveckling utifrån miljömålen.

3.2.2. Riskbaserad tillsyn i Värmdö kommun

Tillsynen behöver framöver prioriteras utifrån risk, så att tillsynen är så resurseffektiv som möjligt och utförs där den gör mest nytta för människors hälsa och miljön. För att kunna planera för en riskbaserad tillsyn av små avlopp i kommunen behöver uppgifter om respektive anläggning i kommunen registerföras och riskklassas utifrån ett antal olika parametrar (i enlighet med tillsynsstrategin och Havs- och vattenmyndighetens vägledning).

De digitaliserade uppgifterna om små avloppsanläggningar möjliggör även en automatisk överföring till Havs- och vattenmyndigheten, Vattenmyndigheterna och länsstyrelserna som behövs för belastningsberäkningar, rapportering till EU och uppföljning av kommunernas tillsyn av små avloppsanläggningar. Det kommer innebära både en högre kvalitet på de uppgifter som lämnas samt stora tidsbesparingar för kommunen. Målsättningen är att detta arbete är klart inför nästa nationella rapportering som sker 2026.

3.3. Tillsynsprocess

3.3.1. Planerad tillsyn av små avlopp (inventering)

Nedan följer en beskrivning av de huvudsakliga stegen som ingår i tillsynsprocessen för inventering.

Urval

Område och omfattning av tillsynen för nästkommande år bestäms i samband med verksamhetsplaneringen. Urvalet i det valda området bearbetas utifrån exempelvis ålder på tillstånd, eventuella pågående ärenden och huruvida fastigheten är bebyggd eller obebyggd. Bearbetningen av urvalet leder till att en viss andel faller bort från de som ska besökas.

Utskick till fastighetsägare

Inför inventeringen får fastighetsägarna som omfattas av inventeringen ett informationsbrev samt en enkät, där de får möjlighet att skicka in uppgifter om fastigheten och avloppsanläggningen.

Platsbesök

Vid ett platsbesök i ett tillsynsärende inspekteras alla delar av avloppsanläggningen för att bedöma anläggningens funktion. Handläggaren gör även en uppskattning av avstånd mellan avloppsanläggningen och närliggande dricksvattentäcker och ytvattenrecipienter och gör en preliminär bedömning av skyddsnivån och eventuella risker. Platsbesöket dokumenteras digitalt med fotografier och ett digitalt formulär.

Bedömning

En samlad bedömning görs i varje enskilt fall utifrån:

- uppgifter i arkiven
- uppgifter i enkätsvar
- uppgifter om slamtömning
- avloppsanläggningens funktion
- markförutsättningar
- skyddsnivå
- risk för olägenhet för människors hälsa och miljön.

Beslut

Utifrån den samlade bedömningen fattar handläggaren beslut i ärendet. Vid allvarliga brister och risker fattar handläggaren i regel ett beslut om *utsläppsförbud*. Om anläggningen har brister som kan åtgärdas och det inte föreligger en allvarlig risk fattar handläggaren i stället ett beslut i form av ett *föreläggande om åtgärder*.

Om anläggningens funktion inte kan säkerställas utifrån inkomna uppgifter och bedömning från platsbesöket kan handläggaren fatta ett beslut om *föreläggande om utredning*. Ett sådant föreläggande innebär att fastighetsägaren behöver utreda avloppsanläggningens funktion och redovisa till nämnden att anläggningen uppfyller

gällande krav.

Ett föreläggande eller utsläppsförbud kan även skickas för inskrivning i fastighetsregistret. Vid en eventuell försäljning av fastigheten får då den nya ägaren automatiskt vetskap om bristerna med avloppet.

I beslutet finns datum för när ett förbud börjar gälla eller när en åtgärd eller utredning senast behöver vara utförd och redovisad till nämnden.

Om en anläggning är godkänd (se nedan) och nämnden inte behöver ställa krav på åtgärder, sker återkopplingen i form av en inspektionsrapport och ett avgiftsbeslut.

Rådgivning

För att hjälpa fastighetsägare som har fått ett föreläggande eller förbud och behöver åtgärda sin avloppsanläggning erbjuder kommunen rådgivning i flera former, se avsnitt 2.1.

Uppföljning

Nämnden behöver följa upp den utförda tillsynen för att säkerställa att de bristfälliga avloppen åtgärdas i enlighet med de beslut som har fattats. Uppföljningen av ärenden prioriteras utifrån risken för miljö och hälsa, vilket innebär att de anläggningar som är mest prioriterade att åtgärdas följs upp först. Exempelvis prioriteras uppföljningen av WC-utsläpp till mark före BDT-anläggningar.

Det är alltid fastighetsägarens ansvar att ett följa det beslut som nämnden har fattat.

Om fastighetsägaren inte har inkommit med en anmälan om att göra åtgärder eller en ansökan om en ny avloppsanläggning inom utsatt datum, skickas en påminnelse till fastighetsägaren. Påminnelsen innehåller i regel även ett förslag till nytt beslut som är förenat med ett vitesbelopp. Om åtgärd inte vidtas trots påminnelse kan handläggaren komma att fastställa beslut enligt förslaget.

I de fall en fastighetsägare väljer att göra åtgärder på den befintliga avloppsanläggningen behöver detta följas upp för att säkerställa att åtgärderna har avhjälpt bristerna, ofta i form av ett återbesök. När ett återbesök kan bli aktuellt beror på vad för åtgärd som har vidtagits, hur fastigheten nyttjas samt tid på året som

åtgärd vidtas. Efter återbesöket gör nämnden en ny bedömning av anläggningens funktion, vid behov ställs ytterligare krav på åtgärder.

3.3.2. Tillsyn av egenkontroll

Denna typ av tillsyn innefattar de fastigheter som har en avloppsanläggning där renat WC-vatten efter rening leds till marken. I tillsynen granskas funktionen på avloppsanläggningen, i normala fall utan platsbesök.

De fastigheter som ingår i tillsynen är de som har en avloppsanläggning där WC-vatten efter rening leds till mark, exempelvis minireningsverk, prefabricerad anläggning eller markbädd. De fastigheter som faller bort ur detta urval är de som:

- har ett pågående ärende där avloppsanläggningen i fråga berörs och där aktiv handläggning sker
- har haft ett ärende inom de senaste 5 åren där motsvarande uppgifter om avloppsanläggningen har redovisats och granskats, exempelvis i samband med ansökan om förnyelse eller klagomål.

De fastigheter som ingår i urvalet får ett brev hem där vi efterfrågar uppgifter om service, skötsel och provtagning. Nämnden gör en bedömning av inkomna uppgifter och vid behov ställs krav på åtgärder.

3.4. Riktlinjer för bedömning vid tillsyn

Bedömningen om en avloppsanläggning har god funktion och uppfyller gällande krav görs i varje enskilt fall. För varje anläggning gör nämnden en samlad bedömning av bristerna och dess allvarlighet i förhållande till riskerna att påverka människors hälsa eller miljön.

Vid bedömning av eventuella åtgärder gör nämnden även en rimlighetsavvägning av kostnaden för att göra en åtgärd i relation till miljönyttan. För att kunna göra en bedömning av risker för miljö och hälsa granskas följande:

- Kartmaterial (jordartskartor, topografiska kartor, VISS, Länsstyrelsernas GIS-stöd och eventuella situationsplaner)

- Avstånd till skyddsobjekt (dricksvattentäkter och ytvattenrecipienter)
- Handlingar i arkiv, tillstånd och dispenser
- Uppgifter från enkätsvar
- Uppgifter om slamtömning och skötsel
- Eventuella analysresultat

3.4.1. Vad betraktas som en godkänd avloppsanläggning

En godkänd avloppsanläggning har:

- tillstånd
- inga brister i funktionen
- eventuella analysresultat som uppfyller aktuell skyddsnivå
- inga allvarliga risker för hälsa och/eller miljön.

För att en anläggning ska vara godkänd ska den vara anlagd enligt tillstånd. Det ska inte finnas slam i någon annan del av avloppsanläggningen än i den del som avser slamavskiljning. Det ska heller inte vara högre vattennivå än avsett i exempelvis slamavskiljare och fördelningsbrunn och markbäddar/infiltrationsbäddar ska inte vara vattenfyllda. Om en anläggning kan redovisa provresultat på det reade vattnet ska resultatet inte överstiga de schablonhalter som anges i tabell 2 för den skyddsnivå som är aktuell för fastigheten.

3.4.2. Bedömning av risker

En avloppsanläggning som har brister medför en risk för att otillräckligt renat avloppsvatten släpps ut från anläggningen, vilket kan innebära en risk för människors hälsa och miljön.

Bristerna ställs i relation till vad för typ av utsläpp som sker (BDT- eller WC-och BDT- avlopp), vilket avstånd utsläppet har i relation till skyddsobjektet, markförutsättningar och status som ytvattenrecipienten har, samt vilken standard och nyttjande fastigheten har.

I de fall där indraget vatten saknas bör det generellt inte ställas krav på en avloppsanläggning, om utsläpp av avloppsvatten kan ske utan risk. Utsläppet får inte

ske i direkt anslutning till dricksvattentäkt och bör inte ske på berghäll eller direkt till ytvatten. Bedömningen baseras på att risken med utsläppet anses vara mycket låg i och med den ringa mängd vatten som det är fråga om när vatten bärs in.

3.4.3. Åtgärdstid

Beroende på hur allvarlig risk den befintliga avloppsanläggningen bedöms utgöra kan fastighetsägare få olika lång tid på sig att genomföra åtgärder. Exempelvis får fastighetsägare längre tid på sig för åtgärd om det gäller ett bristfälligt BDT-avlopp jämfört med ett bristfälligt WC-avlopp, eftersom riskerna med ett BDT-avlopp generellt är lägre än för WC-avlopp då merparten av näringsämnen och smittämnen återfinns i WC-avloppet.

3.4.4. Bedömning av utförda åtgärder

Om en anläggning inte uppvisar några brister efter åtgärd, ställer nämnden inte ytterligare krav. Om en anläggning efter åtgärder har brister som inte utgör en väsentlig risk kan nämnden besluta om att uppföljande tillsyn ska ske i framtiden för att säkerställa att bristerna inte förvärras över tid. Om en avloppsanläggning fortfarande har brister som utgör en risk efter att åtgärder har vidtagits kan beslut om förbud och eventuellt återkallande av tillstånd bli aktuellt.

4. Tillsyn och prövning inom prioriterade förändringsområden och kommunala verksamhetsområden

En generell utgångspunkt är att om det finns möjlighet att ansluta avloppet till det kommunala avlopps nätet eller annan gemensam avlopps anläggning bör det alltid prioriteras före enskilda lösningar.

4.1. Prioriterade förändringsområden (PFO)

I kommunen finns ett antal områden där man planerar att bygga ut kommunalt vatten och avlopp, så kallade prioriterade förändringsområden (PFO). Områdena är indelade efter årtal då detaljplaneläggning ska påbörjas.

Nämnden utför ingen planerad tillsyn inom dessa områden, det har dock förekommit tillsyn i områden som i efterhand har blivit ett PFO. Tillsyn av avlopps anläggningar inom PFO kan ske i samband med exempelvis klagomål, bygglovsprövning eller ansökan om förnyelse.

Vid tillsyn inom PFO behöver följande tas hänsyn till:

- När förväntas det kommunala vatten- och avlopps nätet vara utbyggt
- Avlopps anläggningens eventuella brister och omfattningen av dessa
- Vad det är för typ av avloppsvatten som släpps ut
- Riskerna med utsläppet av avloppsvattnet

Utifrån punkterna ovan görs en sammanvägd bedömning i varje enskilt fall om vilka åtgärder som eventuellt behöver vidtas.

4.2. Kommunala verksamhetsområden

Anslutning till det kommunala spillvattennätet är i regel den miljömässigt mest lämpliga lösningen för rening av avloppsvatten enligt praxis (MÖD 2005:20).

Nämnden bedriver tillsyn i kommunala verksamhetsområden på fastigheter där det

saknas information om anslutning har skett, eller där det sker slamtömning av en enskild avloppsanläggning trots att fastigheten är ansluten till det kommunala nätet. Det sker inget särskilt urval baserat på eventuellt tillstånd eller typ av anläggning.

Vad gäller ansökningsärenden är utgångspunkten att inte bevilja tillstånd för små avloppsanläggningar i områden där det finns möjlighet att ansluta sig till det kommunala spillvattennätet.

5. Lagstiftning, verktyg och vägledning

5.1. Lagstiftning

Miljöbalken (1998:808)

Miljöbalken är den övergripande miljölagstiftningen som reglerar all verksamhet som påverkar miljön. Utsläpp av avloppsvatten är enligt miljöbalken en miljöfarlig verksamhet. Avloppsvatten ska avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. Det är fastighetsägaren som är verksamhetsutövare och är ansvarig över avloppsanläggningens skötsel och funktion.

I miljöbalken finns även bestämmelser kring miljö kvalitetsnormer (MKN) i vattenmiljön, med målet att vattenmiljön ska ha god kemisk och ekologisk status. En verksamhet, så som utsläpp från små avlopp, får inte bidra till en försämring av statusen eller att målet inte kan uppnås.

Förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (1998:899)

Förordningen reglerar bland annat krav på vad som omfattas av tillstånds- och anmälningsplikt, samt ger kommunen möjlighet att föreskriva om tillståndsplikt för sådant som annars kräver anmälan.

5.2. Lokala bestämmelser

Lokala föreskrifter för att skydda människors hälsa och miljön

I de lokala föreskrifterna föreskrivs tillståndsplikt för avloppsanläggningar för BDT-avlopp. Detta gäller i hela kommunen med undantag för den yttersta skärgården enligt kartbilaga till föreskrifterna. Tillståndsplikt gäller även för torra toalettlösningar enligt föreskrifterna.

Avfallsföreskrifter

I avfallsföreskrifterna regleras förutsättningar för tömning av avloppsanläggningar, slamtömningsintervall samt annan slam- och latrinhantering.

5.3. Vägledande dokument och verktyg

Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd om små avloppsanordningar för hushållspillvatten (HVMFS 2016:17)

Havs- och vattenmyndighetens uppgift är att ge vägledning åt länsstyrelserna och kommunerna bland annat vad gäller små avlopp. Allmänna råden är myndighetens tolkning av miljöbalken samt förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd avseende små avlopp, och fungerar som utgångspunkt för vilka krav som ska ställas på avloppsanläggningar för upp till 25 pe.

Havs- och vattenmyndighetens vägledning för prövning av små avloppsanläggningar (2019)

Vägledning med utgångspunkt från rekommendationerna i de allmänna råden, bestämmelser i miljöbalken och förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd samt tolkning av domar och praxis.

Havs- och vattenmyndighetens vägledning för tillsyn av små avloppsanläggningar (2015, reviderad 2022)

Vägledning med utgångspunkt från rekommendationerna i de allmänna råden, bestämmelser i miljöbalken och förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd samt tolkning av domar och praxis.

Vatteninformationssystem Sverige (VISS)

VISS är en databas som har utvecklats av vattenmyndigheterna, länsstyrelserna och Havs- och vattenmyndigheten. VISS kan användas för att ta reda på vilken statusklassning en vattenförekomst har och vilka miljökvalitetsnormer som har beslutats för vattenförekomsten. VISS är tillgängligt för allmänheten via <https://viss.lansstyrelsen.se/>.

Länsstyrelsernas nationella GIS-stöd för prövning och tillsyn av små avlopp

GIS-stödet är ett nationellt verktyg som kan användas av tillsynsmyndigheter vid prövning och tillsyn av små avlopp, och fungerar som ett kompletterande underlag för bedömning av skyddsnivå utifrån risk för påverkan från fosfor, kväve och smittoämnen. GIS-stödet erbjuder även verktyg för att beräkna dimensionerande grundvattennivå.